

VESTRE TOTEN KOMMUNE

PLANSTRATEGI

2024-2027

Vedtatt av kommunestyret 28.11.2024

HVA ER EN PLANSTRATEGI?	3
FØRINGER FOR KOMMUNAL PLANLEGGING.....	5
FNS BÆREKRAFTSMÅL.....	6
NASJONALE FORVENTNINGER TIL KOMMUNAL PLANLEGGING 2023-2027	7
STATLIGE PLANRETNINGSLINJER	8
REGIONALE FØRINGER	9
NYE LOVER SOM GIR FØRINGER FOR KOMMUNAL PLANLEGGING	10
BOLIGSOSIAL LOV.....	11
TILSTREKKELIG BOLIGBYGGING.....	12
ANDRE FØRINGER OG HENSYN I KOMMUNAL PLANLEGGING	13
KOMMUNEPLANENS SAMFUNNSDEL GIR FØRINGER FOR AREALBRUK.....	14
SAMFUNNSSIKKERHET OG BEREDSKAP	15
KLIMARISIKO OG KLIMATILPASNING	16
NATUR, KULTURMINNER OG ANDRE HENSYN	17
UTFORDRINGER OG UTVIKLINGSTREKK.....	18
UTFORDRINGENE VI STÅR OVERFOR	19
SAMLET UTFORDRINGSBILDET FOR VESTRE TOTEN KOMMUNE	20
BARN OG FAMILIE	21
PRIORITERTE FOLKEHELSEUTFORDRINGER.....	22
<i>Demografi.....</i>	22
<i>Utdanning.....</i>	22
<i>Helse og levevaner.....</i>	23
KOMMUNEPLANEN – KOMMUNENS VIKTIGSTE STYRINGSVERKTØY.....	24
ER DET BEHOV FOR Å GJØRE ENDRINGER I KOMMUNEPLANER?	24
VEIEN VIDERE.....	25
HELTHETLIG INNSATSTRAPP.....	26
KOMMUNENS RESSURSER OG BÆREKRAFT – HVA.....	27
MÅ PRIORITERES?	27
EVALUERING AV PERIODEN 2020-2023	28
ERFARINGER FRA PERIODEN	28
PRIORITERINGER I PERIODEN 2024-2027	29
MULIGHETER	33

Hva er en planstrategi?

En planstrategi er et verktøy som setter rammer for kommunens planlegging. Det er ikke en plan i seg selv, men det gir føringer for hva kommunen må ta hensyn til i planleggingen og vurderer behovet for å endre eller oppdatere kommuneplanen. Planstrategien skal også se på utfordringer for den langsiktige samfunnsutviklingen.

Planstrategien skal ifølge [plan- og bygningsloven § 10-1](#) ta stilling til om gjeldende kommuneplan skal videreføres, eller om det er behov for endringer eller helt ny kommuneplan. Kommunestyret må vedta planstrategien senest ett år etter konstituering.

Vedvarende planlegging er en viktig del av kommunens rolle som samfunnsutvikler, og en viktig del av demokratiet. Gjennom planstrategien får det nye kommunestyret anledning til å gå gjennom utfordringer, oppdaterte regionale og nasjonale forventninger til kommuneplanleggingen og nye lovkrav kommunen må ta hensyn til i planlegging. På dette grunnlaget kan våre folkevalgte ta stilling til om gjeldende kommuneplan skal videreføres eller om det er behov for revisjon av planen.

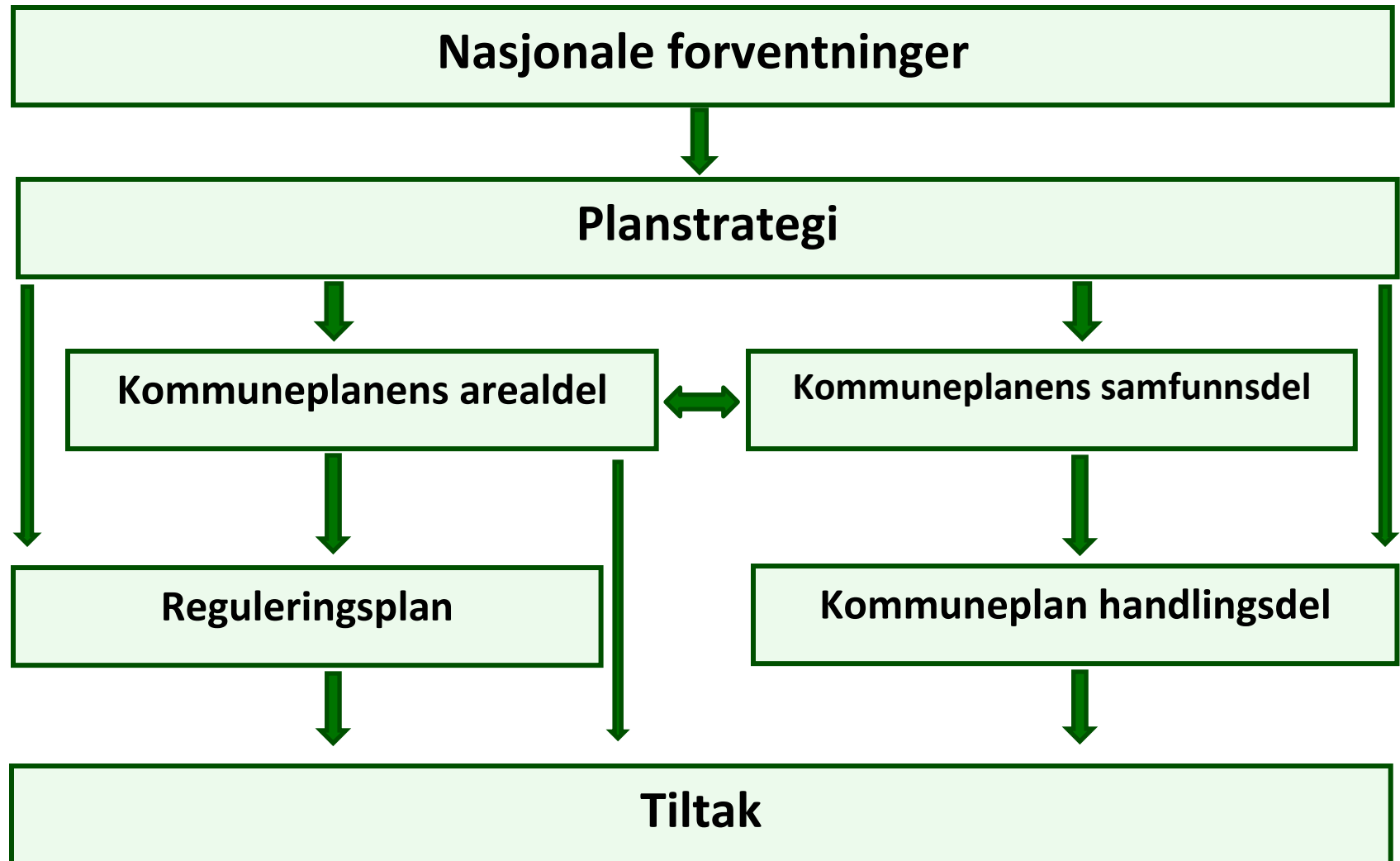
Vurderingene skal gjøres i lys av de utfordringene kommunen har, og den politikken det nye kommunestyret ønsker å føre. Det er nettopp denne gjennomgangen av utfordringer, forventninger og innholdet i gjeldende kommuneplan, som er intensjonen med den kommunale planstrategien i plan- og bygningsloven.

For at kommunestyret skal kunne ta stilling til hvilke planer som skal revideres eller videreføres, har kommunedirektøren utarbeidet et oversiktsdokument.

Oversiktsdokumentet gir et overblikk over viktige utfordringer og utviklingstrekk kommunen står ovenfor de neste tiårene.

Dokumentet viser også helsetilstand og påvirkningsfaktorer i tråd med [folkehelseloven §§ 5 og 6](#).

Føringer for kommunal planlegging

FNs bærekraftsmål

FNs 17 bærekraftsmål er verdens felles arbeidsplan for å ta tak i vår tids største utfordringer. Bærekraftsmålene er en del av grunnlaget for samfunns- og arealplanleggingen.

Vestre Toten kommune har i kommuneplanens samfunnsdel knyttet bærekraftsmålene opp mot mål i kommuneplanen. Disse er jobbet fram i samarbeid mellom innbyggerne, politikere og administrasjon.

Bærekraftsmålet 17, Samarbeid, er løftet fram som det viktigste hos oss i Vestre Toten kommune.

Nasjonale forventninger til kommunal planlegging 2023-2027

Regjeringen legger hvert fjerde år frem [nasjonale forventninger](#) til regional og kommunal planlegging for å fremme bærekraftig utvikling i hele landet. De nasjonale forventningene skal følges opp i fylkeskommunenes og kommunenes arbeid med planstrategier og planer, og kan gi grunnlag for innsigelser fra statsforvalteren. Nasjonale forventninger til planleggingen gir føringer for arealbruken og samfunnsutviklingen på regionalt og kommunalt nivå. I nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023-2027 har regjeringen valgt fem overordna perspektiver som utgangspunkt for 72 forventninger:

- trygge og inkluderende lokalsamfunn
- velferd og bærekraftig verdiskapning
- samordning og samarbeid i planleggingen
- klima, natur og miljø for framtida
- samfunnssikkerhet og beredskap

Regjeringen viser til viktige utfordringer for kommunene fremover, blant annet med å nå bærekraftsmålene, om reduserte klimagassutslipp og bevaring av karbonrike arealer, ansvarlig forbruk, ressursbruk, bevaring av natur og naturmangfold og mindre ulikhet.

I tillegg vil kommunene møte store samfunnsutfordringer som aldrende befolkning med større forventet omsorgsbehov og mangel på arbeidskraft innen ulike tjenestoområder i kommunen.

Statlige planretningslinjer

Statlige planretningslinjer brukes for å konkretisere nasjonalt viktige planleggingstema. Statlige planretningslinjer skal være tydelige på hvilke mål som skal legges til grunn for planlegging,

og hvordan ulike interesser skal ivaretas og veies. Statlige planretningslinjer kan være både tematisk og geografisk avgrenset.

Gjeldende statlige planretningslinjer		
	Gjelder fra	Status
Rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag	1994	Oppdateres i forhold til gjeldende lover. Det gjøres ikke innholdsmessige endringer.
Rikspolitiske retningslinjer for å styrke barn og unges interesser i planleggingen	1995	Oppdateres i forhold til gjeldende lover. Det gjøres ikke innholdsmessige endringer.
Statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning	2018	Opprettholdes uforandret . Det har i 2024 vært nye planretningslinjer på høring der de foreslås endret til Planretningslinje for klima.
Statlige planretningslinjer for differensiert forvaltning av strandsonen langs sjøen	2021	Nye retningslinjer fra 2021 som erstatter de fra 2011.
Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging	2014	Kommunal- og distriktsdepartementet satt i 2022 i gang arbeid med å fornye de statlige planretningslinjene. Retningslinjene har vært på høring (2024) der de foreslår endring til Planretningslinje for arealbruk og mobilitet.

Regionale føringer

Regionale planer skal bidra til fysisk, miljømessig, økonomisk og sosial utvikling i fylket. Fylkeskommunen er våre regionale folkevalgte, og har ansvar for å utarbeide de regionale planene i samarbeid med blant annet kommunene.

Fylkeskommunen utarbeider sin egen planstrategi, [Innlandsstrategien](#), som beskriver viktige regionale utviklingstrekk og utfordringer i Innlandet.

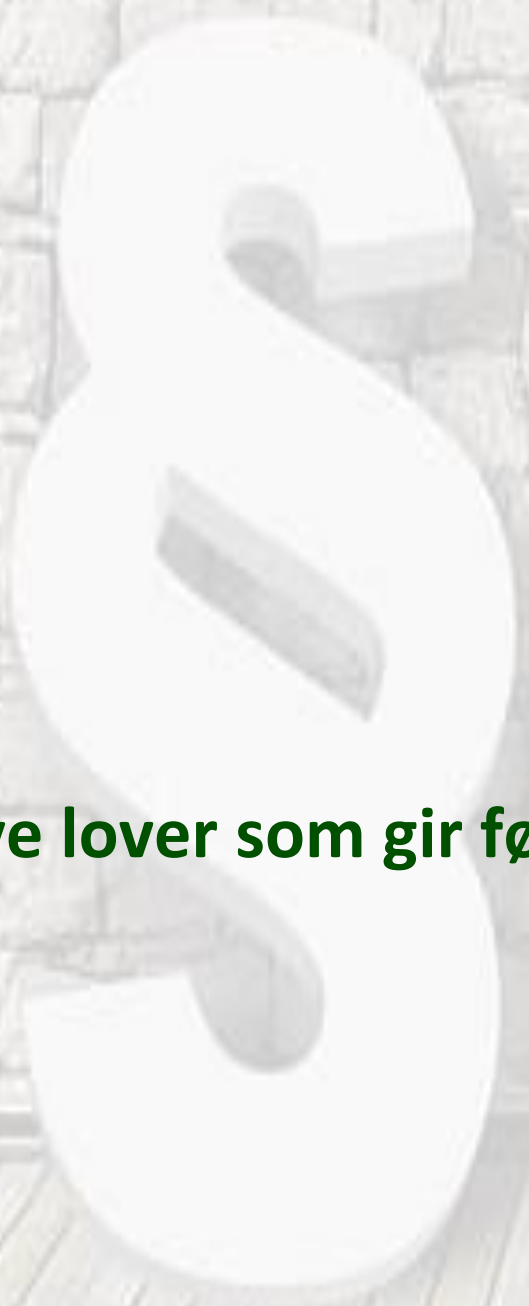
Innlandet fylkeskommune arbeider med ny regional planstrategi. Innlandsstrategien skal peke retning inn i fremtiden og tar for seg hvordan Innlandet skal ta i bruk mulighetene på tvers av kommunegrenser, forvaltningsnivåer og sektorer. Strategien bygger på FNs 17 bærekraftsmål.

Fylkeskommunen har også utarbeidet andre [regionale planer](#). Regionale planer skal legges til grunn for kommunal planlegging og kan gi grunnlag for innsigelser fra Fylkeskommunen i kommunale planer.

Fremtidige muligheter i Innlandet

De sammenstilte innspillene om muligheter peker ut noen hovedtrekk for Innlandet og er sammenstilt med FNs bærekraftsmål.

A large, white, three-dimensional dollar sign (\$) is positioned on the left side of the slide. It appears to be standing on a wooden floor and leaning against a wall made of light-colored, irregular stone blocks. The sign is rendered with soft shadows, giving it a realistic 3D appearance.

Nye lover som gir føringer for kommunal planlegging

Boligsosial lov

Stortinget vedtok 12. desember 2022 en lov om kommunens ansvar på det boligsosiale feltet, også kalt boligsosial lov.

Loven tredde i kraft 1. juli 2023.

Loven skjerper kommunens ansvar for samordning og plikt til å ta boligsosiale hensyn i planleggingen.

Koblingen til planstrategien og kommuneplanen et nytt krav fra nasjonale myndigheter, og det er tydelig at boligsosiale hensyn skal inn i alle faser av planleggingen. I ny lov er det gitt en overgangsbestemmelse som sier at kravene til en oversikt over behovet for ordinære og tilpassede boliger for vanskeligstilte som grunnlag for planstrategi skal være oppfylt senest 1. juli 2027.

Lovens § 5 sier:

Kommunen skal i sitt arbeid på det boligsosiale feltet sørge for samarbeid på tvers av sektorer og samordning av sine tjenester. For øvrig skal kommunen samarbeide med andre offentlige aktører som kan bidra til arbeidet for vanskeligstilte på boligmarkedet.

Kommunen skal ha en oversikt over behovet for både ordinære og tilpassede boliger for vanskeligstilte på boligmarkedet. Oversikten skal inngå som grunnlag for kommunens planstrategi etter plan- og bygningsloven § 10-1.

En drøfting av kommunens boligsosiale arbeid bør inngå i strategien. Kommunen skal i sitt arbeid med kommuneplanen etter plan- og bygningsloven kap. 11 fastsette overordna mål og strategier for det boligsosiale arbeidet. Målene og strategiene skal være egnet til å møte de utfordringene kommunen står overfor.

Vanskeligstilte på boligmarkedet er personer som ikke har mulighet til å skaffe seg og/eller opprettholde en tilfredsstillende bosisuasjon på egen hånd. Lav inntekt er en av utfordringene som gjør at noen trenger hjelp til å skaffe eller beholde bolig.

Behov for tilrettelegging for en funksjonshindring omfattes også av lovens begrep, i den grad dette betyr at det trengs hjelp med å skaffe eller bygge om en bolig.

Bolig omtales ofte som den fjerde grunnpilaren, fordi en stabil bosisuasjon er en viktig forutsetning for helse, utdanning og arbeid.

Vestre Toten kommune arbeider med en boligplan som skal være et grunnlag for strategisk boligutvikling. Boligplanen omfatter hele det boligpolitiske feltet.

Tilstrekkelig boligbygging

I 2021 ble plan- og bygningsloven revidert, og i loven ble det lagt til et krav om at kommunen skal legge til rette for *tilstrekkelig boligbygging*, se [plan- og bygningsloven § 3-1](#).

Bakgrunnen for tilføyelsen i loven om at kommunen skal ta hensyn til *tilstrekkelig boligbygging*, er at dette er en viktig samfunnsoppgave.

Det er viktig å legge til rette for enklere, raskere og rimeligere boligbygging spesielt i byer og bynære strøk. I en planprosess må kommunen vurdere hensynet til tilstrekkelig boligbygging på lik linje med de andre bestemmelsene i lovens plandel.

På lang sikt er boligbygging og boligforsyning viktige virkemidler for å holde boligprisene på nivå med den generelle prisutviklingen, samtidig som pris også påvirker hvor mange som har behov for hjelp til å skaffe seg en egnet bolig.

Plan- og bygningslovens bestemmelse om tilstrekkelig boligbygging blir et viktig koblingspunkt mellom kommunens ansvar på det boligsosiale feltet og kommunen som planmyndighet.

Vestre Toten kommune har lave boligpriser i forhold til landsgjennomsnittet og noe lavere enn snittet i Innlandet (Kommuneprofilen.no).

Asplan Viak utarbeidet en rapport i 2023 på vegne av Kommunal- og distriktsdepartementet, [Analyse av begrepet «tilstrekkelig boligbygging»](#). Rapporten peker på at det å legge

til rette for tilstrekkelig boligbygging ikke bare er avgrenset til arealplanlegging, men at oppgavens bredde krever forankring i hele det kommunale plansystemet fra samfunnsdelen til økonomiske prioriteringer i handlings- og økonomiplanen.

Kommunal boligpolitikk bør se hele boligfeltet i sammenheng, fra boliger for vanskeligstilte til det ordinære boligmarkedet.

Andre føringer og hensyn i kommunal planlegging

Kommuneplanens samfunnsdel gir føringer for arealbruk

Kommuneplanens samfunnsdel ble vedtatt av kommunestyret 23.11.2023. Kommuneplanens samfunnsdel er verktøyet for kommunens helhetlige planlegging.

Vestre Toten mot 2040

Kommunen ønsker å bygge videre på en positiv utvikling og legge til rette for bærekraftig utvikling i hele kommunen, samtidig som en søker å ikke ta i bruk mye nye områder, men fortette eksisterende og dermed ivareta naturmangfold og blågrønne strukturer, og i noen tilfeller tilbakeføre.

Føringer for videre planarbeid

Kommunestyret har vedtatt følgende føringer:

- Kommunesentret vårt er blitt by og samfunnsdelen peker på viktigheten av økt fokus i kommunens overordna planarbeid på bymessig utvikling av Raufoss.
- Det skal legges til rette for at folk får tilgang til alle sine daglige gjøremål innenfor en liten radius.
- Det skal utvikles et godt og inkluderende samfunn gjennom *connected living* og *aldersvennlig samfunn*.
- Samordnet areal- og transportplanlegging vil kunne bidra å legge til rette for gange og sykkel, samt bedre kollektivdekning.

Vestre Toten skal være et trygt og godt sted å vokse opp og være et inkluderende samfunn med likeverd og tilhørighet.

KOMMUNEPLAN
FOR VESTRE TOTEN KOMMUNE
2023 – 2035
SAMFUNNSDELEN

Vestre Toten mot 2040

Samfunnssikkerhet og beredskap

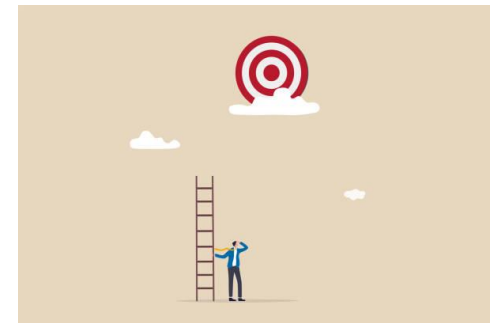
Verden og Norge står overfor et alvorlig og usikkert utfordringsbilde. Vi lever i en tid der rivalisering mellom stormakter og natur- og klimautfordringer er viktige trusler, som sammen med demografiske utfordringer og teknologiutvikling påvirker samfunnssikkerheten og stiller høyere krav til vår beredskap framover ([NOU 2023:17](#) «Nå er det alvor»).

Vestre Toten kommune står overfor store samfunnsutfordringer som flere eldre og færre yrkesaktive, utenforskap og flere unge som trenger helsehjelp. Disse problemene påvirker og forsterker hverandre, og kan også påvirke andre områder i samfunnet. Vi er også vertskommune for en stor produksjon av ammunisjon, som brukes i krig.

Samfunnssikkerhet handler om å kunne opprettholde viktige samfunnsfunksjoner. Dette innebærer å forebygge uønskede hendelser, være forberedt på at slike hendelser kan skje, håndtere kriser som oppstår, og lære av erfaringer.

Hendelser og kriser kan ha ulike årsaker, enten det er naturlige hendelser, tekniske feil, menneskelige feil eller tilsiktede handlinger. Arbeidet med samfunnssikkerhet involverer både private og offentlige aktører, i forskjellige sektorer og på ulike nivåer i samfunnet.

Å bygge sterke lokale nettverk og fremme dialog er viktig for å styrke samfunnssikkerheten og beredskapen. Et samfunn preget av åpenhet og tillit gir oss bedre forutsetninger for å håndtere ulike kriser.

Et trygt og sikkert samfunn handler ikke bare om å ha pålitelige infrastrukturer og funksjoner. Det dreier seg også om egenskaper som kan styrke samfunnets evne til å håndtere kriser.

Faktorer som materialistiske forhold, velferdssystemer og små sosioøkonomiske forskjeller spiller en viktig rolle for samfunnets evne til å motstå og komme seg gjennom kriser. Samtidig er også sosial integrasjon, følelsen av utenforskap og tillit avgjørende for samfunnets evne til å utvikle seg på en positiv måte og beskytte seg mot kriser, tilpasse seg når kriser oppstår og lære av disse erfaringene.

I dagens komplekse utfordringsbilde er det desto viktigere å jobbe med forebygging og samfunnssikkerhet på lang sikt. Med en rekke ulike utfordringer og begrensede økonomiske ressurser kan det være nødvendig å prioritere mellom ulike risikoer og trusler, og bestemme hva som er viktigst. Ved å ha mer kunnskap om hvordan valgene våre påvirker risikoen, kan vi ta bedre beslutninger og gjøre riktige prioriteringer.

Klimarisiko og klimatilpasning

Alle sektorer og samfunnsområder er berørt av klimaendringene, eller vil bli det. Konsekvensene treffer både direkte og indirekte og virker på tvers av sektorer, næringer og landegrenser. Ulike aktører, sektorer og samfunnsområder berøres på forskjellige måte, i ulik grad og til ulik tid. ([Meldt.St \(2022-2023\)](#) «Klima i endring – sammen for et klimarobust samfunn»).

Klimaet er i endring. Klimaendringene har konsekvenser for naturen og for hele samfunnet, og klimaendringenes alvor og omfang tilsier at vi er nødt til å tilpasse oss et endret klima.

Endringer i klima berører flere samfunnsområder i kommunen, som for eksempel samfunnssikkerhet, forvaltning av infrastruktur, byplanlegging, næringsutvikling med mer.

Kommunen har en svært viktig rolle i det forebyggende arbeidet ved å ta inn klimatilpasning og klimarisiko i alle kommunens planer, prosesser og oppgaver. Dette er [Meld.St. 26 \(2022-2023\) Klima i endring – sammen for et klimarobust samfunn](#) tydelig på.

Klimakrisen og klimamål

FNs klimapanel har sett på klimapolitikken fra 2020. Med dagens politikk går verden mot over 3 graders oppvarming innen 2100. Utslippene må gå veldig raskt ned hvis oppvarmingen skal begrenses til 1,5 gradersmålet.

Klimamålet for Innlandssamfunnet er at de direkte klimagassutslippene våre skal reduseres med 55 % innen 2030. Dersom vi fortsetter som vi gjør i dag og kun gjennomfører de tiltak som allerede er vedtatt, ligger Innlandet an til å redusere de geografiske klimagassutslippene med 21 % innen 2030.

For å nå klimamålet for Innlandet i 2030, er det helt nødvendig å utvikle og gjennomføre lokale og regionale klimagassreducerende tiltak.

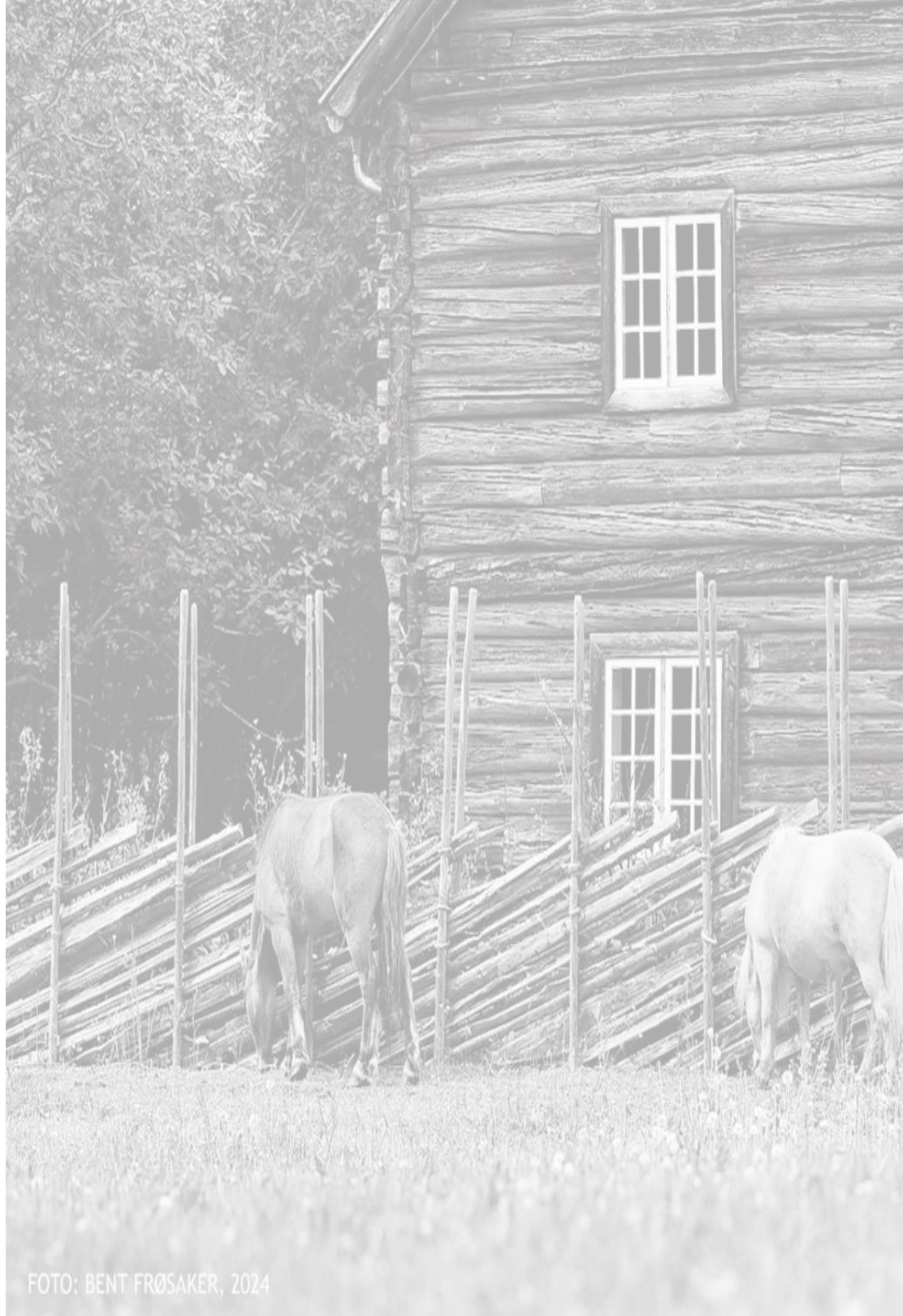
Natur, kulturminner og andre hensyn

Kommunen som planmyndighet – og bygningsmyndighet, har et særskilt ansvar for å ivareta hensyn som kulturminner, kulturmiljø, naturverdier, frilufters verdier mm.

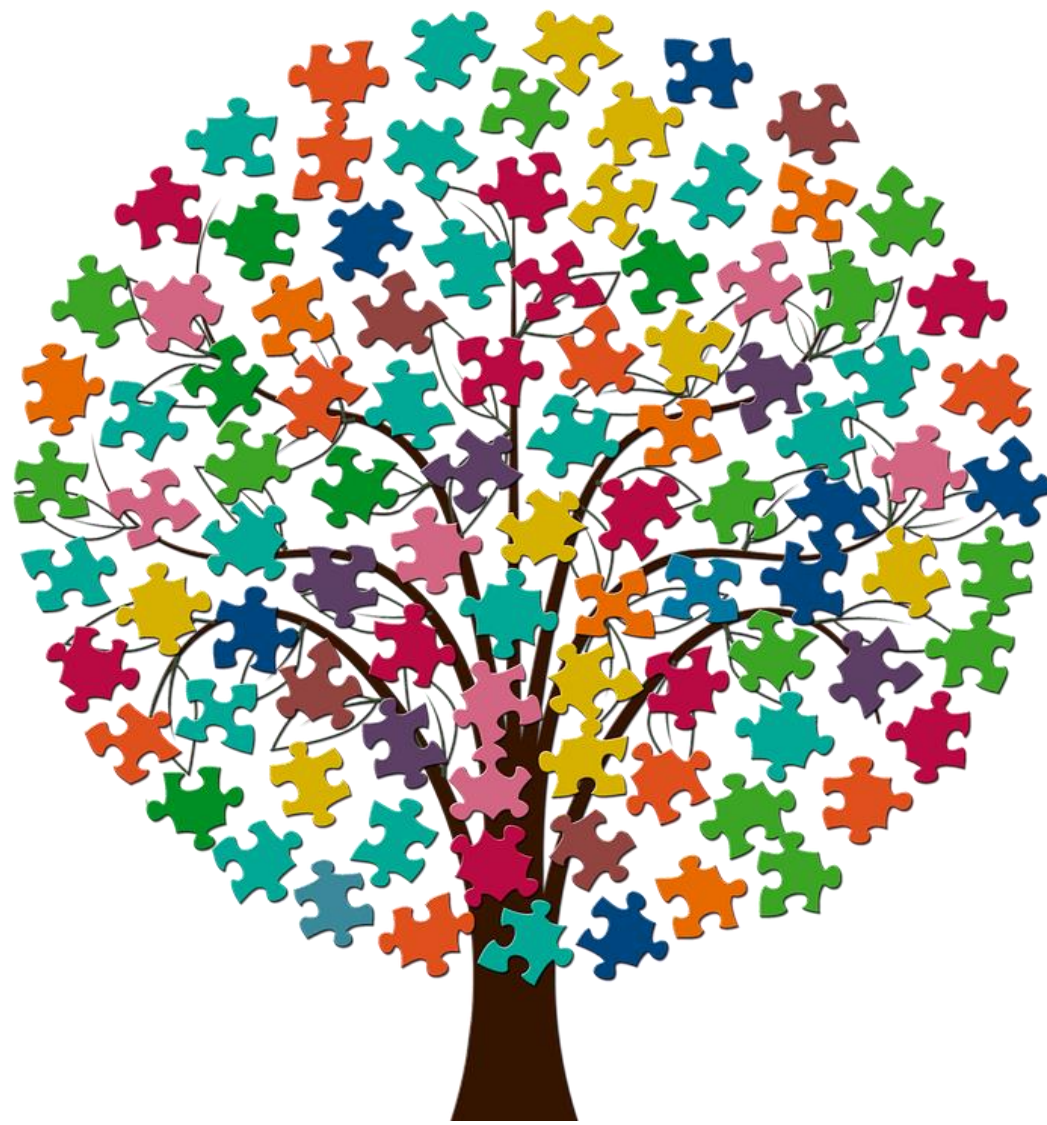
Gjennom samfunns- og arealplanleggingen skal kommunen planlegge og realisere en bærekraftig samfunns – og arealutvikling. Dette inkluderer de tre dimensjonene miljø, sosiale forhold og økonomi.

Kommunen skal påse og bidra til at viktige hensyn, som kulturvern og naturverdier, blir ivaretatt på en tilstrekkelig måte.

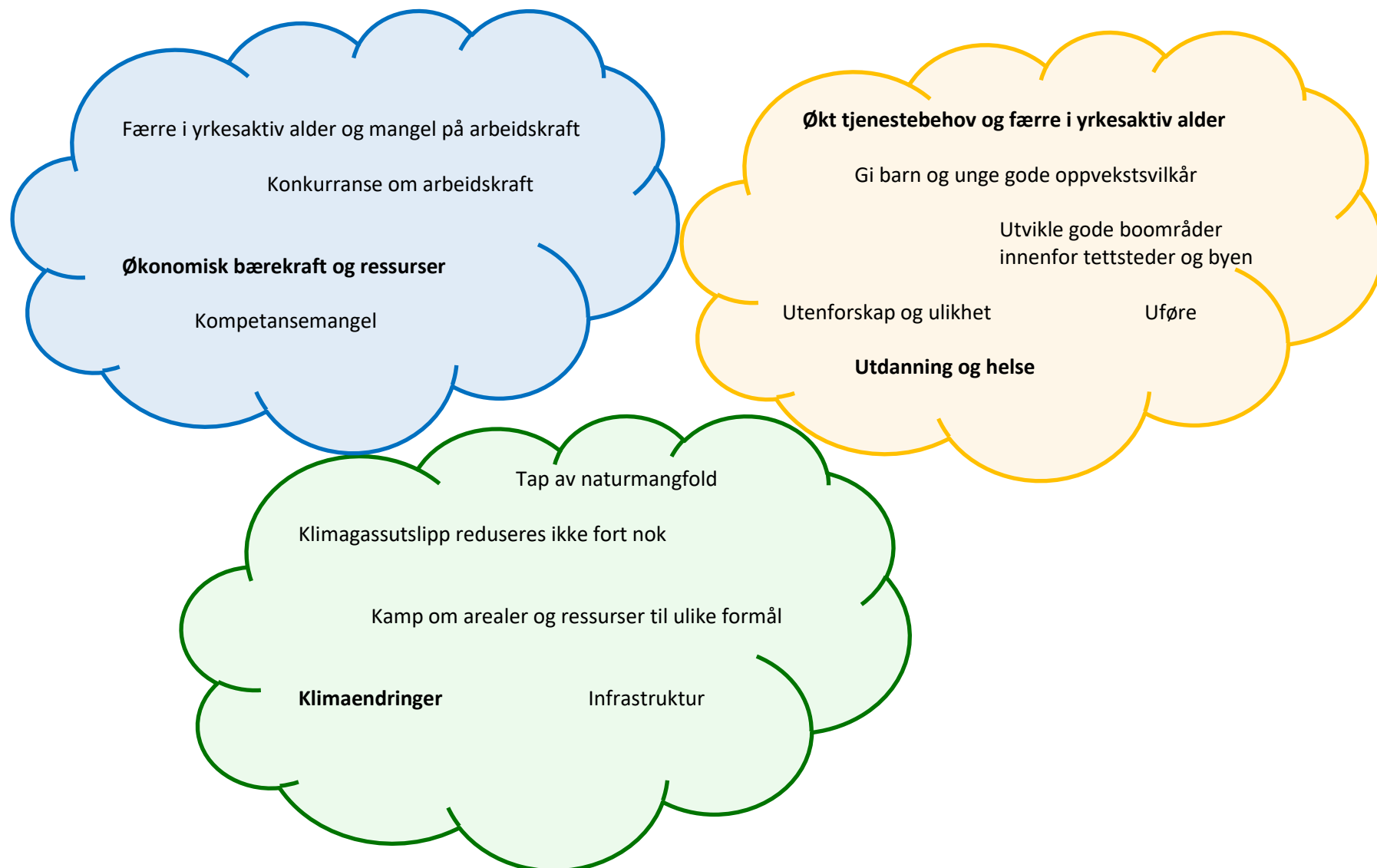
Kommunen legger premisser for å ivareta ulike hensyn gjennom sin planlegging, kommunens planoppgaver og myndighet er beskrevet i [plan -og bygningsloven § 3-3.](#)

Utfordringer og utviklingstrekk

Utfordringene vi står overfor

Samlet utfordringsbildet for Vestre Toten kommune

Vestre Toten kommune står overfor flere utfordringer som vi må håndtere, for å sikre en bærekraftig og effektiv drift.

Demografiske endringer, helseutfordringer og utdanning:

Kommunen opplever en aldrende befolkning og lav fødselsrate, samtidig øker andelen unge som trenger tjenester, noe som fører til økt press på helse- og omsorgstjenester. Andelen uføre er i dag høy, både høyere enn Innlandet og landet som helhet.

Utdanningsnivået er lavt sammenlignet med resten av landet, og det er en større andel som ikke fullfører videregående opplæring enn for fylket som helhet.

Økonomi og ressursknapphet: Vestre Toten kommune må balansere budsjettet samtidig som vi tilbyr gode tjenester til innbyggerne. Det er svært utfordrende å sikre tilstrekkelige ressurser til ulike sektorer. Vi er i og vil stå ovenfor en svært utfordrende tid framover når det gjelder økonomi.

Klimaendringer: Vestre Toten kommune må også forholde seg til økende klimaendringer og sikre tilpasningstiltak for å redusere sårbarheten mot ekstremvær og andre klimarelaterte hendelser.

Arealbruk, arbeidsliv og næring: Det er kamp om arealer og ressurser, noe som vil kreve en helhetlig arealplanlegging. Samtidig er både kommunen og regionen i vekst, noe som gir mangel på både kompetanse og konkurranse om arbeidskraft. Det blir færre yrkesaktive i tiden framover, samtidig som andelen som står utenfor arbeidslivet øker.

Samlet sett krever disse utfordringene en helhetlig tilnærming og god planlegging for å sikre en bærekraftig utvikling i Vestre Toten kommune.

Barn og familie

Barnevern

Vestre Toten bruker mer penger og har større prosentandel med både undersøkelse og barn under tiltak/plassering enn Innlandet ellers, og nabokommuner.

Vestre Toten brukte i fjor 4426 kr per innbygger på barnevern, nabokommunene våre Gjøvik og Østre Toten bruker rundt 1000 kr mindre per innbygger enn oss.

Når det kommer til andelen barn (0-17 år) med undersøkning etter melding lå den i fjor på 5,6%, mens i Innlandet som fylke er tallet 4,4%.

Til sammenligning brukte vi i fjor 4756 kr per innbygger på forebygging, helsestasjon og skolehelsetjeneste, noe som er nesten 20 % mindre enn for fylket.

Disse tallene peker på at kommunen bruker mye penger på inngripende tiltak i barnevernet. Mindre på saksbehandling, men mer på plassering og tiltak.

For å kunne fortsatt gi gode og trygge tjenester i framtida, er det avgjørende at kommunen omstiller seg, og fordeler ressursene annerledes. Det må brukes mer ressurser på tidlig innsats og forebyggende arbeid rettet mot barn og unge, med fokus på tverrfaglig samarbeid.

Helsestasjonstjenesten

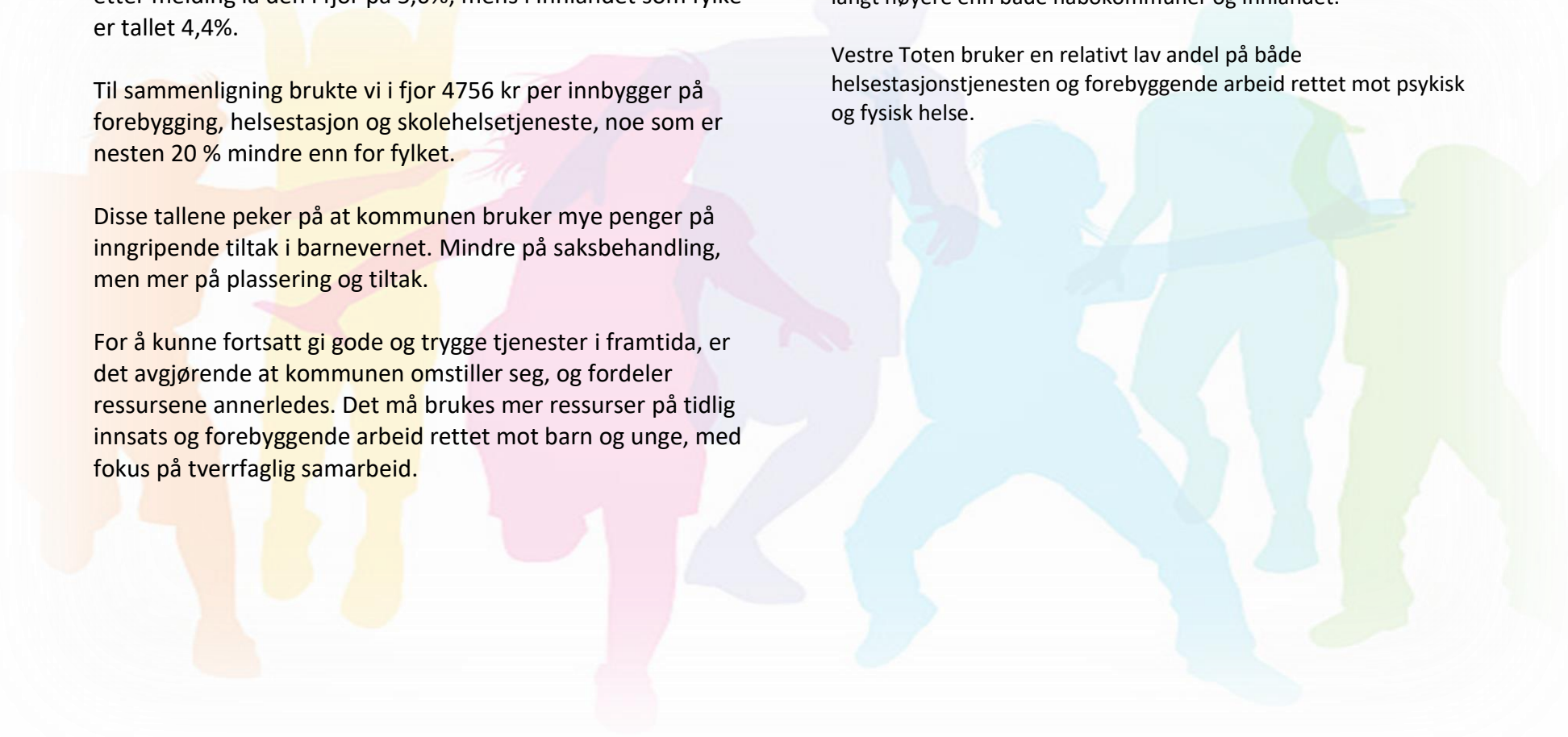
Vestre Toten bruker mindre penger enn nabokommuner og Innlandet som helhet på helsestasjonstjenesten.

Vestre Toten brukte i fjor 851 kr per innbygger på helsestasjonstjenesten, som dekker alle barn.

Vi har et vesentlig lavere prosentandel av hjemmebesøk av jordmor enn Innlandet (27,6 % mot 53,6 %).

Helseundersøkelser av barn ved 2 års alder og 1. trinn lå vi i 2023 langt høyere enn både nabokommuner og Innlandet.

Vestre Toten bruker en relativt lav andel på både helsestasjonstjenesten og forebyggende arbeid rettet mot psykisk og fysisk helse.

Prioriterte folkehelseutfordringer

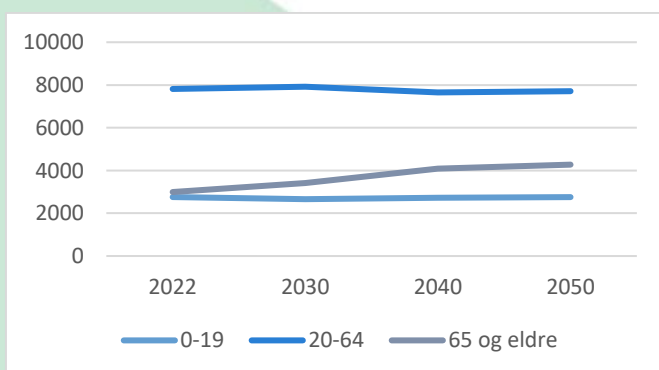
Folkehelsearbeidet skal bidra til å fremme god helse og trivsel for befolkningen som helhet, gjennom forebyggende tiltak og helsefremmende aktiviteter. Målet er å skape helsefremmende samfunnsutvikling som gir alle muligheten til å leve et sunt og godt liv.

I oversiktsdokumentet trekkes det frem utfordringer knyttet til folkehelse. De viktigste utfordringene som grunnlag for planstrategien er:

- **Demografi**
- **Utdanning**
- **Helse og levevaner**

Demografi

Befolkningsutviklingen legger premisser både for kommunens inntekter og innbyggernes tjeneste- og boligbehov.

I årene som kommer vil det bli flere eldre og færre yrkesaktive.

Utdanning

Ungdataundersøkelsen fra 2021 viste at kun 56 % av videregående elever er fornøyd med skolen de går på, Innlandet som fylket ligger andelen på 73 %.

Antall elever som gjennomfører videregående skole, ligger lavt i vår kommune i forhold til tallet på landsbasis.

74 % fullfører videregående i kommunen, mot 80 % på landsbasis.

Utdanningsnivået er lavt i forhold til landet og fylket.

Foreldrenes utdanningsnivå har også påvirkning på gjennomføring av videregående skole. Man ser en klart sammenheng mellom barns utdanning og foreldrenes utdanning. I vår kommune har 34,1 % (tall fra 2022) høyere utdanning, på landsbasis er dette tallet 51,4 %.

Helse og levevaner

Psykisk helse

Det er en økende andel av kommunens ungdom (21 % i 2024) som oppgir av de den siste uken, hatt mange psykiske plager. Tallet i 2014 var 13 %.

Vi har en større andel enn landet (30 % flere) som oppsøker primærhelsetjenesten for psykiske symptomer og lidelser. Dette betyr også at det er mange barn som er pårørende.

Muskel- og skjelettsykdommer

Vestre Toten kommune har 35 % flere innbyggere som bruker primærhelsetjenesten når det gjelder muskel- og skjelettsykdom enn resten av landet. Den gruppen som skiller seg mest ut er i alderen 25-44 år, der kommunen nesten har dobling i forhold til landet.

Muskel- og skjelettplager er forbundet med smerte og eventuelt nedsatt funksjon. Ifølge arbeidstilsynet er det den vanligste årsaken til sykefravær og frafall fra arbeid.

Tobakk

Blant ungdommer har andelen som rapporterer at de røyker og snuser daglig eller ukentlig vært relativt stabil siden 2014 på rundt 7 %. Dette er over dobbelt så mye som på landsbasis.

Tallene viser at Vestre Toten har over dobbelt så høy andel av kvinner som røyker ved første svangerskapskontroll som på landsbasis.

Hjerte- og karsykdom

I Vestre Toten har flere kvinner hjerteinfarkt enn landet som helhet, mens Vestre Totens menn har ligget under gjennomsnittet i flere år, men de siste 5 årene har tallene økt og de ligger nå godt over landsgjennomsnittet.

Demens

Det er en større andel av befolkningen i Vestre Toten kommune, enn på landsbasis. Dette kan forklares med at vi har en eldre befolkningen, i likhet med de fleste kommunene i Innlandet.

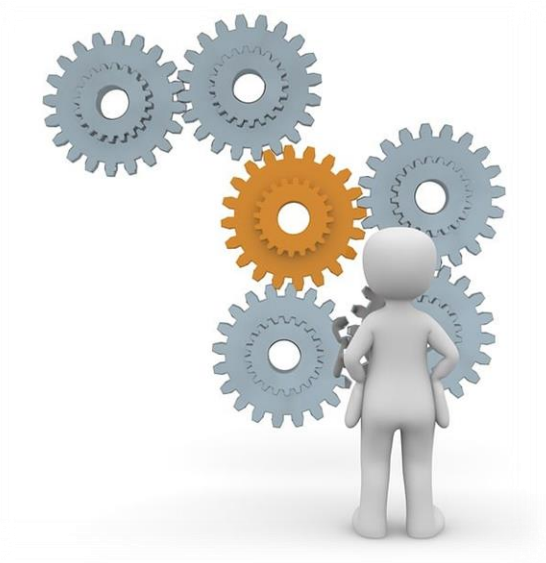
I 2020 hadde vi 301 innbyggere med demens, i 2040 vil andelen ha økt med over 82 %.

Kommuneplanen – kommunens viktigste styringsverktøy

Kommuneplanen består av to deler:

Samfunnsdelen som beskriver de langsiktige mål for samfunnsutviklingen i kommunen, og danner grunnlaget for kommunens prioriteringer.

Arealdelen omsetter målene i samfunnsdelen til arealpolitiske virkemidler og fastsetter rammer for langsiktig arealutvikling i kommunen.

Er det behov for å gjøre endringer i kommuneplaner?

Kommunestyret varslet felles oppstart for kommuneplanens samfunnsdel og arealdel i juni 2021.

Kommuneplanens samfunnsdel ble vedtatt 23.11.2023.

Kommuneplanens arealdel er i prosess.

Det vurderes at det **ikke er behov** for å gjøre endringer i samfunnsdelen, den har behov for å bli tatt i bruk, for å få det Vestre Toten-samfunnet vi ønsker i tiden framover. Det vil være behov for å revidere både samfunnsdelen og arealdelen i neste periode, og det er nødvendig at forberedelsene påbegynnes allerede i 2026/2027 med kunnskapsgrunnlaget, samt evaluering av planene.

Kommuneplanens samfunnsdel og arealdel ble sendt på felles høring i perioden 15.04.2023-10.06.2023.

Etter 1. gangs høring kom det inn over 50 innspill og merknader til arealdelen, hvorav 5 innsigelser fra Statsforvalter og NVE.

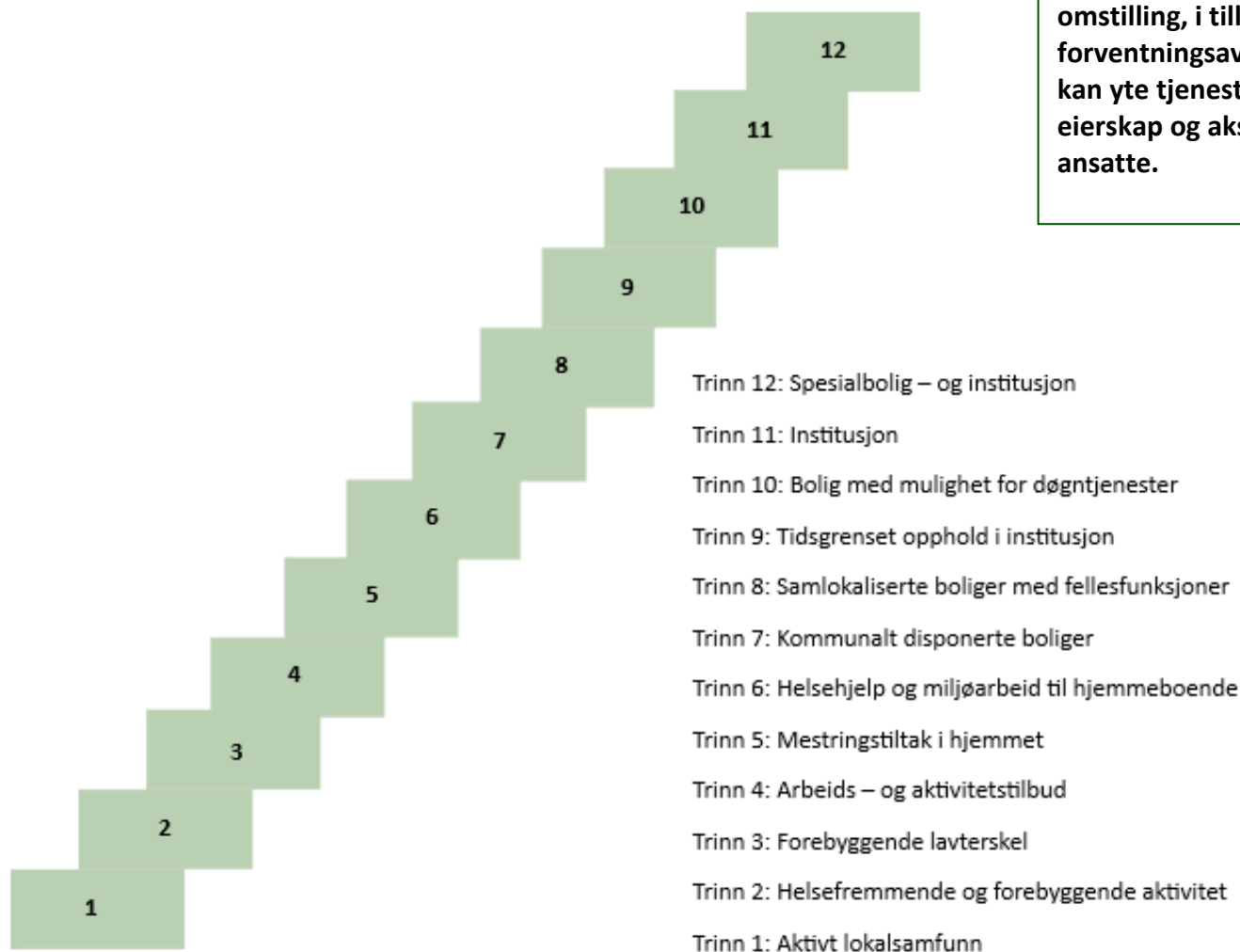
Det anbefales å arbeide videre med arealdelen slik at kommunen får et funksjonelt verktøy for å oppnå målene som er vedtatt i samfunnsdelen.

Det er tett kobling mellom målene i samfunnsdelen og det utbyggingsmønsteret som vises i arealdelen.

Veien videre

Helhetlig innsatstrapp

Formålet med strategien er å i større grad se sammenhenger og helhet i tjenesteutvikling og omstilling, i tillegg til innbyggjinvolvering og forventningsavklaringer til hvordan kommunen kan yte tjenester i fremtiden. Målet er å skape eierskap og aksept hos politikere, innbyggere og ansatte.

Kommunens ressurser og bærekraft – hva må prioriteres?

Kommunens økonomi gir stadig mindre handlingsrom, samtidig som kommunen som organisasjon, stadig blir pålagt flere og mer komplekse arbeidsoppgaver. Dette bidrar til viktigheten av prioritering. Med harde nedskjæringer er det ikke rom for det vi tidligere har hatt ambisjoner om.

Det er ikke nok ressurser til å få til alt vi gjerne ønsker og kunne trenge.

Av de planer i planstrategien for forrige periode, er det planer som ikke er utført slik som planlagt. I oversikten til høyre vises 30 planer/strategier, av disse er 12 utført og 1 utgår.

Samfunnet og behovene er stadig i utvikling, vi har også vært gjennom en pandemi. Det er også et gap mellom ønsker, behov og de faktiske ressursene kommunen som organisasjon har.

Det er mange gode ønsker og ulike behov i tiden framover. Planstrategien i perioden 2020-2023 hadde en omfattende liste over ulike planer:

PLANENS NAVN	Vedtatt år	Nytt vedtak				Planansvarlig
		2020	2021	2022	2023	
Sentraladministrasjonen						
• Lean som virksomhetsstrategi	2018			X		Kommunedirektør
• Strategi for folkehelsearbeid i Vestre Toten kommune	2014		X			Folkehelsestrateg
• Digitaliseringsstrategi	2019	X				Adm leder
• Arbeidsgiverpolitikk med arbeidsgiverstrategier. Vedtak av delstrategier gjennom perioden.	2019	X	X	X	X	Adm leder
• Arkivplan	Ny		X			Adm leder
Tjenesteområde Barnehage						
• Barnehageplan	2014	-	-	-	-	Barnehagesjef
Tjenesteområde Brannvern, samfunnssikkerhet og sivilt beredskap						
• Kommunal beredskapsplan Vestre Toten	Årlig vurdering	X	X	X	X	Brannsjef
• ROS-analyse Vestre Toten	2012			X		Brannsjef
• Plan for brannforebygging	Årlig vurdering				X	Brannsjef
Tjenesteområde Grunnskole						
• Mål- og satsingsområder for grunnskolen i Vestre Toten	2014		x			Grunnskolesjef
Tjenesteområde Helse						
• Plan for habilitering og rehabilitering	2018			X		Helsesjef
• Smittevernplan for Vestre Toten kommune	2004		X			Helsesjef
• Plan for helsemessig og sosial beredskap	2008		X			Helsesjef
Tjenesteområde Kultur						
• Plan idrett og fysisk aktivitet	2013		X			Kultursjef
• Plan for frivilligheten	2012		X			Kultursjef
• Kulturstrategi	Ny			X		Kultursjef
NAV Vestre Toten - kommunal del						
• Boligsosial Handlingsplan	2001		X			NAV-leder
Tjenesteområde Omsorg						
• Omsorgsplan	2018			X		Omsorgssjef
Tjenesteområde Plan						
• Kommuneplanen	2015			X		Plansjef
• Energi og klimaplan	2010			X		Plansjef
• Landbruksplan	Ny			X		Plansjef
• Kulturminneplan	Ny			X		Plansjef
• Areal- og Transportplan for Raufoss (ATP)	Ny		X			Plansjef
Tjenesteområde Teknisk drift						
• Kommunedelplan vannforsyning og avløp	2019				X	Driftssjef
• Kommunedelplan for veg	Ny		X			Driftssjef
• Trafikksikkerhetsplan	2018		X			Driftssjef
• Handlingsplan sanering VA-nett	2019	X	X	X	X	Driftssjef
• Hovedvegnett sykkel Raufoss	Ny			X		Driftssjef
Voksenopplæringen						
• Plan for integrering i Vestre Toten kom	2018			X		Voksenopplæringsjef
Tjenesteområde eiendom						
• vedlikeholdsplaner for kommunale bygg			X			Eiendomssjef

Evaluering av perioden 2020-2023

I denne perioden var vi gjennom en pandemi som krevde ekstra innsats fra kommunens ansatte og innbyggere. Dette påvirket hvilke prioriteringer som ble gjort. Samtidig er vi en organisasjon med begrensede økonomiske midler og ressurser.

Planer/strategier som er utført i tråd med planstrategien (året i parentes viser når planen ble vedtatt eller forventes vedtatt):

- Plan for frivilligheten (2021)
- Kulturstrategi (2023)
- Plan for idrett og fysisk aktivitet (2024)
- Kommuneplanens samfunnsdel (2023)
- Handlingsplan sanering VA-nett (årlig)
- Kommunal beredskapsplan (årlig)
- Plan for habilitering og rehabilitering (2024)
- Helse- og omsorgsplan (2024)
- Helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse (2024)
- Vedlikeholdsplaner for kommunale bygg (2022)
- Arkivplan (2023)
- Plan for brannforebyggende (årlig)

Planer/strategier som ikke er fullført i henhold til planstrategien inkluderer:

- Kommuneplanens arealdel
- Energi- og klimaplan
- Kommunedelplan for vannforsyning og avløp
- Trafikksikkerhetsplan
- Landbruksplan
- Kulturminneplan
- Kommunedelplan for vei

- Hovedveinett for sykkel i Raufoss
- Smittevernplan
- Helseberedskapsplan
- Lean (utgår – ikke lenger definert som virksomhetsstrategi)
- Barnehageplan

Hovedårsaken til at disse planene og strategiene ikke er fullført, er mangel på ressurser i organisasjonen. Det er utfordrende å finne ressurser, spesielt når det oppstår sykdom eller stillinger står ledige.

Erfaringer fra perioden

Kulturstrategien skulle etter planen, utarbeides ett år tidligere, men det ble valgt å kjøre prosess sammen med kommuneplanens samfunnsdel. Dette var svært vellykket og ressursbesparende. Dette ønskes videreført som arbeidsmetode.

Kapasitet og ressursmangel:

Det er gjennomgående i hele organisasjonen, at det er svært krevende å drive med utviklingsarbeid, når vi verken har ressurser eller økonomi til å jobbe med prosjekter. Den daglige driften er krevende, og vi er sårbare i forhold til få ansatte. Dette er hovedgrunnen til at flere planer/strategier ikke er utført, eller er utsatt.

Skal det legges opp til å utarbeide flere planer og/eller strategier, må det tilføres mer ressurser til enhetene.

Det er også brukt ressurser på planer/strategier som ikke var vurdert i planstrategien:

- Strategi for overvann
- Boligplan

Prioriteringer i perioden 2024-2027

I kommende periode må kommunen være nøktern og se på ressurser og det faktiske behov.

Disse planene ønsker kommunen å prioritere:

Kommuneplanens arealdel:

Vedtatt arealdel er fra 2014 og er under arbeid. Samfunnet og samfunnets behov endrer seg, og nye hensyn skal ivaretas. Det er en plan som har svært høy prioritering, og det forventes vedtak i 2025.

Kommunedelplan for vannforsyning og avløp:

Vestre Toten kommune og Gjøvik kommune har fått pålegg fra statsforvalter om bygging av biologisk rensetrinn og nitrogenfjerning ved Breiskallen og Rambekk renseanlegg. Det er igangsatt en mulighetsstudie som utreder miljøgevinst, kost/nytte av felles renseløsninger på Rambekk renseanlegg. I tillegg er slamavtalen til kommunen sagt opp, og det jobbes med å finne nye løsninger. Disse forarbeidene blir retningsgivende for Kommunedelplan for VA. Oppstart av planarbeid utsettes til retning er valgt.

Trafikksikkerhetsplan:

Dette er en plan som bør prioriteres, den er viktig for å jobbe mot bedre trafikksikkerhet, og som grunnlag for å søke om tilskudd. Det vil ta ca. 1 år å utarbeide planen, planavdeling og teknisk drift har ansvar for utarbeidelsen, planen har behov for tverrfaglig kompetanse. Gjennomføres i 25/26.

Plan for brannforebygging:

Årlig revisjon utføres, dette skal fortsette. Planens hensikt er å synliggjøre hva brann- og redning jobber med innenfor brannforebygging, samt å gi en helhetlig oversikt over avdelingens oppgaver og øvrige planer.

Digitaliseringsstrategi:

Digitaliseringsstrategi ble vedtatt i 2021, det skal i gang med ny revisjon i løpet av 2024.

Kommunal beredskapsplan:

Beredskapsplanen skal holde oversikt over hvilke tiltak kommunen har forberedt for å håndtere uønska hendelser. Den vurderes årlig.

Helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse for Vestre Toten kommune:

Helhetlig ROS skal være et strategisk virkemiddel for å få et samlet grep om kommunens ansvar og roller innen samfunnssikkerhet og beredskap. Kommunestyret vedtok planen i juni 2024.

Arkivplan:

Arkivplanen revideres årlig, som er i tråd med arkivloven. Det er et planleggings- og styringsverktøy for arkiv og dokumentasjonsforvaltningen i kommunen.

Arbeidsgiverstrategier:

Det har i forrige periode vært arbeidet med delstrategier, og det fortsettes å jobbe med arbeidsgiverstrategier. Det er utfordrende med lite kapasitet innenfor område HR, men

strategiene prioriteres likevel.

Boligplan:

Det ble i forrige periode startet et tverrfaglig prosjekt med sikte på å få en helhetlig boligplan for kommunen, som også ivaretas boligsosiale hensyn. Dette arbeidet har pågått siden 2023. Det forventes vedtak i 2024/2025.

Helseberedskapsplan:

Det har i forrige periode ikke vært kapasitet til å revidere planen, planlegges revisjon i løpet av 2025. Helseberedskapsplan skal bidra til å sikre forsvarlig håndtering av akutte og ekstraordinære situasjoner som har eller kan få betydning for befolkningens helse og/eller helse- og omsorgstjenestens funksjonsdyktighet.

Vedlikeholdsplaner for kommunale bygg:

Vedlikeholdsplanene revideres årlig og skal fortsette med det. Det er viktig å opprettholde for å ha oversikt/kontroll på kommunale bygg og hva som skal utføres og hva det koster, samt om det er drift eller investering.

Forebyggende plan rettet mot kommunens barn og unge:

Kommunen skal ha en plan for det forebyggende arbeidet i tråd med §15-1 i den nye Loven om barnevern, som beskriver kommunens ansvar for å forebygge omsorgsvekt.

Smittevernplan:

Effektivt smittevern er en viktig faktor for å sikre gode pasientforløp og høy pasientsikkerhet i dagens helsevesen. Planen skal sikre at lovens krav til kommunens smittevern oppfylles ("kvalitetssikring") både i daglig rutinearbeid og i

beredskapssituasjoner og fungerer som instrument for samordning av tiltak og ressurser.

Helhetlig innsatstrapp:

Helhetlig innsatstrapp er en strategi og et verktøy som viser grad av inngripen i innbyggernes liv. Jo høyere opp i trappa, jo større kommunal inngripen. Formålet med strategien er å i større grad se sammenhenger og helhet i tjenesteutvikling og omstilling, i tillegg til innbyggjinvolvering og forventningsavklaringer til hvordan kommunen kan yte tjenester i fremtiden. Målet er å skape eierskap og aksept hos politikere, innbyggere og ansatte. Det er ikke en strategi som skal vedtas eller følge normal utarbeidelse av dokument, for denne strategien er det viktigste å jobbe sammen, på tvers. Derfor inngår den ikke i oversikten, men er viktig å nevne fordi alle enheter har brukt, og kommer til å bruke ressurser på dette arbeidet.

Temaplan for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv:

Målet med planprosessen er å få en status og reell vurdering av hvilke behov vi har innenfor idrett, fysisk aktivitet, folkehelse og friluftsliv i Vestre Toten kommune. Planen er ment å være et styringsdokument for å oppnå kommunens målsettinger på disse områdene.

Disse planene prioriteres/videreføres ikke fra forrige periode:

Kommunedelplan for veg:

Det er valgt å innføre digitalt system for forvaltning, drift og vedlikehold. Dette systemet ivaretar det kommunedelplanen skulle si noe om, for eksempel gjentakintervaller på vedlikehold, økonomi mm.

Strategi for folkehelsearbeid i Vestre Toten kommune:

Det er vurdert fra kommunedirektør at folkehelse ivaretas gjennom andre planer og strategier, som for eksempel kommuneplanens samfunns- og arealdel, reguleringsplaner, kulturstrategi mm.

Boligsosial handlingsplan:

Det ble vurdert i forrige periode at boligsosial handlingsplan ikke skulle utarbeides, men innarbeides i pågående prosjekt, Boligplan. Boligplanen skal ivareta boligsosiale hensyn.

Disse planer/strategier er det behov for, men inngår ikke i oversikten:

På grunn av manglende kapasitet både når det gjelder økonomi og ressurser, føres ikke disse planen inn i oversikten da det er høyst usikkert om de blir utarbeidet:

- Kulturminneplan
- Landbruksstrategi
- Hovednett for sykkel

Av disse planene er det Landbruksstrategi som bør prioriteres først, fordi behovet er stort for å få rammer på plass for de landbruksstrategiske valgene kommunen skal ta.

Regionale/interkommunale planer:**Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2024-2027:**

Planen skal bidra til å styrke innsatsen mot partnervold, vold mot sårbare grupper og sikre at alle berørte parter får et godt og helhetlig hjelpetilbud.

Reguleringsplaner:

Reguleringsplaner er valgt å holde utenfor skjemaoversikten. Det er store svingninger i markedet, og dette påvirker aktiviteten for plan. Kommunen selv skal i gang med flere nye reguleringsplaner, som for eksempel Sagatunet og Gimle sykehjem.

Trafikksikker kommune:

Vestre Toten kommune var en av landets første kommuner som ble godkjent som trafikksikker kommune. Vi skal re godkjennes i kommende periode, dette kobles opp mot trafikksikkerhetsplanen.

Planens navn	Vedtatt år	Nytt vedtak				Planansvarlig
		2024	2025	2026	2027	
Digitaliseringsstrategi	2021	X				Kommunedirektør
Kommunal beredskapsplan	Revideres årlig	X	X	X	X	Kommunedirektør
Helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse for Vestre Toten kommune	2012	X (Utført)				Kommunedirektør
Arkivplan	Årlig	X	X	X	X	Kommunedirektør
Barnehageplan	2014		X			Barnehagesjef
Oppvekststrategi	Ny				X	Barnehagesjef/Grunnskolesjef
Forebyggende plan rettet mot kommunens barn og unge	2023				X	Barn og familie v/barnevernsleder
Handlingsplan mot vold i nære relasjoner	2021	X		X		Barn og familie
Plan for brannforebyggende	Årlig	X	X	X	X	Brannsjef
Trafikksikkerhetsplan	2018			X		Kommunedirektør
Kommunedelplan vannforsyning av avløp	2019				X	Driftssjef
Vedlikeholdsplaner for kommunale bygg	Årlig	X	X	X	X	Eiendomssjef
Helseberedskapsplan	2013		X			Helse- og omsorgssjef
Smittevernplan	2002		X			Helse- og omsorgssjef
Arbeidsgiverstrategier, vedtak av delstrategier i hele perioden	Årlig	X	X	X	X	HR-leder
Boligplan	Ny		X			Kommunedirektør
Temaplan for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv	2020	X				Kultursjef
Kulturstrategi	2023				X	Kultursjef
Kommuneplanens arealdel	2014		X			Plansjef
Klimastrategi	2010			X		Plansjef
Gatebruksstrategi	Ny		X			Plansjef

Muligheter

Planarbeidet i Vestre Toten kommune skal bygge opp under de mål kommunen setter seg. De overordnede målene for kommunesamfunnet settes i kommuneplanens samfunnsdel.

FNs bærekraftsmål skal synliggjøres sammen med de nasjonale og regionale føringene.

- Revisjonen av kommuneplanens arealdel vil kunne legge til rette for en befolkningsvekst, og få satt ut samfunnsdelen mål til handling
- Et godt, trygt og inkluderende lokalsamfunn kan utvikles og styrkes gjennom tydelige krav i arealplaner til å ta i bruk konsepter som aldersvennlig samfunn
- Befolkningsvekst og Innlandets industrihovedstad henger tett sammen. For å lykkes må vi være en attraktiv kommune og møte potensielt nye innbyggere med gode tilbud i alle tjenester
- ATP-Raufoss er med å styrke Raufoss som by gjennom både prosess og tiltak i prosjektet. Prioritert prosjekt knyttet til transport og mobilitet
- En ny oppvekststrategi og barnehageplan vil bidra til å kunne nå målet med en god oppvekst for alle
- Trafikksikkerhetsplan og gatebruksplan bidrar til mer robust infrastruktur i form av kunnskap og oversikt og et bidrag mot å søke tilskudd for trafikksikkerhetstiltak
- Digitaliseringsstrategi støtter opp om målet om robust infrastruktur, det samme gjør helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse
- Kommunedelplan for vannforsyning og avløp er en stor bidragsyter mot målet vårt om robust infrastruktur

Medvirkning

Plan- og bygningslovens § 10-1 sier: *Kommunen skal i arbeidet med kommunal planstrategi innhente synspunkter fra statlige og regionale organer og nabokommuner. Kommunen bør også legge opp til bred medvirkning og allmenn debatt som grunnlag for behandlingen. Forslag til vedtak i kommunestyret skal gjøres offentlig minst 30 dager før kommunestyrets behandling.*

Det er i perioden underveis i utarbeidelsen av dokumentene vært deltagelse for orientering og innspill i følgende råd og utvalg:

- Eldrerådet
- Råd for mennesker med nedsatt funksjonsevne
- Internasjonalt råd
- Oppvekst og velferdsutvalget
- Ungdomsrådet
- Planutvalget
- Kommunestyret

Det har i prosessen ikke vært lagt opp til åpne møter eller større medvirkning med innbyggere. Dette på grunn av for lite tid, og fordi planstrategien i hovedtrekk et politikernes prioriteringer i kommende periode.

